

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sınıf İçi ve AFAD Destekli Afet Eğitimine Yönelik Algı ve Farkındalıklarının İncelenmesi

An Examination of Pre-Service Social Studies Teachers' Perceptions and Awareness Regarding Classroom-Based and AFAD-Supported Disaster Education

Sibel YAZICI¹

Mehmet ORAN²

Hakkı YAZICI²

Faruk GEZER³

¹Afyon Kocatepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Afyonkarahisar, Türkiye

²Afyon Kocatepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Afyonkarahisar, Türkiye

³Milli Eğitim Bakanlığı, İstanbul, Türkiye

Öz

Afet eğitimi, insanların afetler hakkındaki bilgi düzeyleri, farkındalıkları ve ilgilerini artırmayı hedeflemektedir. Afet Eğitimi Dersi kapsamında gerçekleştirilen çalışmanın temel amacı, sınıf içi eğitim ile AFAD iş birliğiyle düzenlenen saha temelli eğitim süreçlerinin, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının afetlere yönelik algı ve farkındalıklarına olan etkisini incelemektir. Araştırma sürecinde hem bilişsel hem de duyuşsal kazanımlar dikkate alınmış, öğretmen adaylarının afetlere yönelik algı, tutum ve gönüllülük eğilimlerinde meydana gelen değişim bütüncül bir bakış açısıyla değerlendirilmiştir. Çalışmada nitel araştırma desenlerinden durum çalışması kullanılmış, çalışmanın katılımcıları bir devlet üniversitesinde öğrenim gören 18, 4. sınıf sosyal bilgiler öğretmen adayı olarak belirlenmiştir. Veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmış ve elde edilen veriler betimsel analiz yöntemi ile değerlendirilmiştir. Araştırmanın bulguları, öğretmen adaylarının hem Türkiye'de hem de dünyada en sık karşılaşılan afet türleri olarak deprem ve seli algıladıklarını ortaya çıkarmıştır. Heyelan, yangın ve çığ gibi afetler ise daha az sıklıkla ifade edilmiştir. Afetlerin nedenlerine ilişkin öğretmen adaylarının görüşlerinde hem doğal (iklim değişikliği, tektonik hareketler) hem de beşeri (ihmal, bilinçsizlik, yerleşim sorunları) faktörlere vurgu yapılmıştır. Afetlerin mekânsal dağılımına ilişkin olarak Pasifik Ateş Çemberi, Japonya ve Türkiye gibi yüksek riskli bölgelerin ifade edildiği görülmektedir. AFAD eğitimi öğretmen adaylarının afetlerle ilgili bilgi ve farkındalık düzeylerini artırmış, ayrıca afet yardım çalışmalarına gönüllü olarak katılma konusunda olumlu tutum geliştirmelerine etkide bulunmuştur. AFAD eğitiminin afet dersinden elde edilen bilgileri pekiştirdiği ve teorik bilgileri deneyimsel öğrenme yoluyla desteklediği ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Afet eğitimi, AFAD, sivil toplum kuruluşu, gönüllülük, coğrafya

ABSTRACT

The aim of this study is to examine the effect of theoretical and practical learning processes carried out within the scope of Disaster Education Course on pre-service social studies teachers' knowledge, awareness, and volunteerism towards disasters. The participants of this study, in which case study, one of the qualitative research designs, was used, consisted of 18 4th grade pre-service social studies teachers studying at a state university. A semi-structured interview form was used as a data collection tool and the data obtained were analysed through descriptive analysis method. The findings of the study show that the disasters the pre-service teachers perceive as the most commonly encountered both in Türkiye and in the world are earthquake and flood. It was stated that disasters such as landslide, fire, and avalanche were encountered less frequently. In their statements on the etiology of disasters, both natural (climate change, tectonic movements) and human (negligence, unconsciousness, settlement problems) factors were highlighted. Regarding the spatial distribution of disasters, high risk regions such as Pacific Ring of Fire, Japan, and Türkiye were emphasised. It was observed that AFAD training increased pre-service teachers' knowledge and awareness levels about disasters and also encouraged a positive tendency to participate in disaster relief operations voluntarily. It was revealed that AFAD training reinforced the knowledge obtained from the disaster course and supported the theoretical knowledge through experiential learning.

Keywords: Disaster training, AFAD, civil society organization, volunteering, geography

Giriş

İnsanlık tarihi boyunca çok sayıda büyük afet yaşanmış olmakla birlikte, afetlerin etkisi günümüzde artan nüfus yoğunluğu, plansız kentleşme ve iklim değişikliği gibi faktörler nedeniyle daha yıkıcı boyutlara ulaşmıştır. Bu durum, afetleri 21. yüzyılın en önemli küresel sorunları arasına taşımıştır (Kahraman, vd., 2021). Deprem, sel, heyelan, kasırga, kuraklık ve yangın gibi olaylar en sık karşılaşılan afet türleri arasında yer almakta; bu olaylar fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplara yol açarak normal yaşamı kesintiye uğratmaktadır (Kadioğlu, 2008; Mağden, vd., 2008).

Geliş Tarihi/Received 09.05.2025
Kabul Tarihi/Accepted 23.12.2025
Yayın Tarihi/Publication 31.12.2025
Date

Sorumlu Yazar/Corresponding author:
Sibel YAZICI

E-mail: syazici@aku.edu.tr

Cite this article: Yazıcı, S., Oran, M., Yazıcı, H., & Gezer, F. (2025). An examination of pre-service social studies teachers' perceptions and awareness regarding classroom-based and AFAD-Supported disaster education. *Eastern Geographical Review*, 30(54), 87-96.

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License.

Türkiye’de son 60 yılda meydana gelen can ve mal kayıplarının büyük bir bölümünün depremlerden kaynaklanmıştır. Bu nedenle afet riski ağırlıklı olarak bu ekseninde algılanmaktadır (Taymaz, 2001). Dolayısıyla Türkiye’de afet denildiğinde genellikle akla deprem gelmekte ve alınan önlemler de bu doğrultuda şekillenmektedir. 1999 Marmara depremi ve sonrasındaki 6 Şubat depremleri, Türkiye’nin 21. yüzyılda yaşadığı en büyük doğal afetler olarak kabul edilmektedir (JICA, 2004). Bununla birlikte, meteorolojik kökenli afetlerin sayısal artışı ve etkilerinin giderek şiddetlenmesi, afetlere yönelik bütüncül bir yaklaşımın zorunluluğunu ortaya koymaktadır (Marangoz ve İzci, 2023).

Afetlere karşı etkili bir mücadelenin temelinde, tehlike ve risklerin önceden fark edilmesi ve bu risklere yönelik hazırlık süreçlerinin sistemli biçimde yürütülmesi yer almaktadır. Afete hazırlık, afet yönetiminin en kritik bileşenlerinden biri olup riskin azaltılmasına, toplumsal direnç düzeyinin artırılmasına ve afet anında oluşabilecek kayıpların en aza indirilmesine doğrudan katkı sağlamaktadır (İnal ve Doğan, 2018; Kaya, 2020). Afete hazırlık süreci, toplumun afet öncesinde bilinçlendirilmesi, hazırlık planlarının oluşturulması ve afet durumunda hızlı müdahale için planların uygulanması adımlarını içerir (Rañeses vd., 2018). Literatür, afetlere hazırlıklı olmanın afetlerin meydana gelmesini engellemediğini; ancak hazırlıksızlığın afetlerin yol açtığı zararları anlamlı düzeyde artırdığını açık biçimde ortaya koymaktadır (Oral ve Cengiz, 2021).

Türkiye’de afet ve acil durum hizmetlerinin koordinasyonu, eğitim politikalarının oluşturulması ve bu konularda mevzuat düzenlemelerinin yapılmasından İçişleri Bakanlığı’na bağlı Acil Durum ve Afet Yönetim Başkanlığı (AFAD) sorumludur. AFAD, toplumun afet bilinç ve kültürünü artırmak amacıyla araştırma, geliştirme ve eğitim faaliyetlerinde de bulunmaktadır (Özey, 2006; Yavuz, 2014). Afet yönetiminde eğitimin önemi, yalnızca profesyonel müdahale ekipleriyle sınırlı olmayıp toplumun tüm kesimlerini kapsamaktadır. Araştırmalar, afet eğitiminin bireylerin bilgi düzeylerini artırmanın ötesinde, doğru davranış geliştirme, panik ve yanlış yönlendirmeyi azaltma ve afetlere karşı bilinçli tutum oluşturma açısından belirleyici olduğunu göstermektedir (Sarıtış ve Çelik, 2013; Yıldırım, 2023). Özellikle öğretmenler ve öğretmen adayları, sahip oldukları toplumsal rol nedeniyle afet bilincinin yaygınlaştırılmasında stratejik bir konuma sahiptir. Bu nedenle öğretmen adaylarının afetlere yönelik bilgi, algı ve farkındalık düzeylerinin güçlendirilmesi, uzun vadede toplumsal direnç kapasitesini artıracak önemli bir etki alanı sunmaktadır (İnal ve Doğan, 2018). Ancak ilgili literatür incelendiğinde, afet eğitimi çalışmalarının büyük ölçüde bilgi düzeyi ölçümüne odaklandığı; uygulamalı öğrenme deneyimlerinin öğretmen adaylarının algı ve farkındalıkları üzerindeki etkisini ele alan araştırmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Özellikle sınıf içi kuramsal öğretim ile AFAD gibi kurumsal ortamlarda gerçekleştirilen uygulamalı etkinliklerin birlikte ele alındığı çalışmaların yetersizliği, alanda önemli bir araştırma boşluğuna işaret etmektedir.

Araştırma söz konusu boşluktan hareketle, öğretmen adaylarının afet eğitimini yalnızca bilişsel düzeyde değil, deneyimsel ve uygulamalı bir süreç olarak nasıl

anlamlandırdıklarını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Araştırmanın temel amacı, Afet Eğitimi dersi kapsamında yürütülen sınıf içi öğrenme süreci ile AFAD’da gerçekleştirilen uygulamalı etkinliklerin sosyal bilgiler öğretmen adaylarının afetlere yönelik algı ve farkındalıkları üzerindeki etkisini incelemektir. Bu yönüyle çalışma, afet eğitiminin öğretmen yetiştirme sürecindeki rolünü uygulama temelli bir yaklaşımla ele alarak literatüre özgün ve kanıta dayalı bir katkı sunmayı hedeflemektedir.

Bu doğrultuda çalışmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının, Afet Eğitimi dersi kapsamında sınıf içi öğretime yönelik algı ve farkındalıkları nasıldır?
2. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının, AFAD eğitimi öncesi ve sonrasında öğretime yönelik algı ve farkındalıkları nasıldır?

Yöntem

Çalışma, nitel araştırma yaklaşımı benimsenerek gerçekleştirilmiş ve durum çalışması deseni kullanılmıştır. Durum çalışması, belirli bir olgunun kendi doğal bağlamı içinde derinlemesine incelenmesine olanak tanıyan bir yöntemdir (Yin, 2018). Araştırma, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Afet Eğitimi dersi kapsamında sınıf içi öğretime ve AFAD eğitimi öncesi ve sonrası öğretime ilişkin algı ve farkındalıklarını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda çalışma, Afet Eğitimi dersi çerçevesinde yürütülen sınıf içi öğrenme süreci ile AFAD iş birliğiyle gerçekleştirilen uygulamalı etkinlikleri bütüncül bir biçimde ele almıştır.

Araştırma sürecinde öğretmen adaylarının afetlere yönelik bilgi düzeyleri, farkındalıkları ve gönüllülük eğilimleri bağlamında yaşadıkları değişim derinlemesine incelenmiştir. İncelenen olgu tek bir duruma odaklandığı ve çoklu alt birimlere ayrılmadığı için, çalışma tekil (tekli) bütüncül durum deseni çerçevesinde yapılandırılmıştır (Stake, 1995).

Çalışma için etik komite onayı Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulundan (Tarih: 19.03.2025 Sayı: 349715, Karar: 2025/95) alınmış ve katılımcılardan onam alınmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın katılımcılarını, 2023–2024 akademik yılında bir devlet üniversitesinin Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği programında öğrenim gören ve Afet Eğitimi dersini alarak AFAD eğitimi sürecine katılan 4. sınıf düzeyindeki 18 öğretmen adayından oluşmaktadır. Bu açıdan katılımcı seçiminde amaçlı örnekleme yöntemine başvurulmuştur. Amaçlı örnekleme, araştırmanın amacına en uygun bilgi kaynağına ulaşmayı hedefleyen, genelleme yerine derinlemesine anlamayı önceleyen bir örnekleme türüdür (Patton, 2002). Bu bağlamda, belirli bir öğretim sürecine (Afet Eğitimi dersi + AFAD uygulaması) katılım sağlamış bireyler olarak belirlendiğinden ölçüt örneklemeden hareket edilmiştir. Ölçüt örnekleme, belirli bir nitelik ya da durumu taşıyan bireylerin bilinçli şekilde seçildiği bir yöntem olup, genellikle belli bir yaşantı ya da deneyim üzerinden veri

toplanmak istendiğinde tercih edilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu bağlamda, afet eğitimi sürecini hem sınıf içinde hem de uygulamada deneyimlemiş öğretmen adayları çalışmanın temel veri kaynağını oluşturmuştur. Araştırmaya katılan 4. sınıf sosyal bilgiler öğretmen adayları hakkında ayrıntılı bilgi Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1
Katılımcı Bilgileri

Katılımcı	Cinsiyet	Yaş	Sivil Toplum Kuruluşu Üyeliği	Afetle Karşılaşma Durumu
Ö1	Erkek	22	Yok	Karşılaşmadım
Ö2	Kadın	22	Yok	Karşılaşmadım
Ö3	Kadın	22	Yok	Karşılaşmadım
Ö4	Kadın	22	Yok	Karşılaşmadım
Ö5	Kadın	22	Yok	Karşılaşmadım
Ö6	Kadın	21	Yok	Karşılaşmadım
Ö7	Erkek	22	Yok	Karşılaşmadım
Ö8	Kadın	21	Yok	Deprem
Ö9	Kadın	21	Yok	Karşılaşmadım
Ö10	Kadın	26	Kızılay	Karşılaşmadım
Ö11	Erkek	22	Yok	Karşılaşmadım
Ö12	Kadın	22	Yok	Deprem
Ö13	Kadın	22	Yok	Deprem
Ö14	Kadın	21	Yok	Deprem
Ö15	Kadın	23	Kızılay	Deprem
Ö16	Kadın	22	Yok	Deprem
Ö17	Kadın	23	Yok	Karşılaşmadım
Ö18	Kadın	22	Yok	Deprem

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının cinsiyet ve yaş durumlarına göre dağılımına bakıldığında; cinsiyet durumları: kadın (15), erkek (3) şeklinde tespit edilirken, yaş durumları ise: 22 yaş (11), 21 yaş (4), 23 yaş (2), 26 yaş (1) şeklinde değerlendirilmiştir. Öğretmen adaylarından sadece ikisi sivil toplum kuruluşuna üye olduğunu belirtmiş, 18 öğretmen adayından yedisi afet olarak depremle karşılaştıklarını ifade etmiştir.

Araştırma Süreci

Araştırma süreci, Afet Eğitimi Dersinin sınıf içi eğitim boyutu ile AFAD eğitimi boyutu olmak üzere iki temel aşamada yapılandırılmıştır. Bu iki aşama, öğretim sürecinin bütünsel yapısını yansıttığından, incelenen durum doğal bağlamı içinde ele alınmış ve yaşanan etkileşimler bu bağlam doğrultusunda değerlendirilmiştir. Bu kapsamda, Afet Eğitimi ders içeriği detaylı biçimde incelenmiş; afet türleri, afet bilinci ve sivil toplum kuruluşlarının rolü gibi temel konular doğrultusunda araştırmanın kuramsal çerçevesi oluşturulmuştur. Böylece her iki aşamanın da, öğretmen adaylarının afetlere ilişkin algı ve farkındalıklarının gelişimine nasıl katkı sağladığı bütüncül bir yaklaşımla ortaya konmuştur. Planlamada çalışmanın "durum" niteliği korunmuştur.

Tablo 2’de Afet Eğitim süreci (hafta, konu ve etkinlikler) ifade edilmiştir.

Tablo 2
Afet Eğitim Süreci

Eğitimler	Haftalar	Konular	Etkinlikler
Sınıf İçi Eğitim	1. Hafta	Afet Kavramı ve Türleri	Doğal ve insan kaynaklı afetlerin tanıtılması, afetlerin sosyal, ekonomik ve çevresel etkileri, video gösterimi ve grup tartışmaları
	2. Hafta	Afetlerin Ülkemizde ve Dünyada Görülme Durumu	Dünyada ve Türkiye’de afet riskleri ve bölgesel dağılımına ilişkin küresel afet verileri ve afet eğilimlerinin grafikler ve haritalar üzerinden dağılımlarının incelenmesi, grup çalışması: bölgesel afet risklerini araştırma.
	3. Hafta	Afetlerin Nedenleri ve Sonuçları	Doğal afetlerin oluşum süreçleri, insan faaliyetlerinin afetler üzerindeki etkisi, afetlerin toplum üzerindeki psikolojik ve sosyolojik etkilerine ilişkin görseller: küresel ısınma ve afetler arasındaki ilişkinin tartışılması
	4. Hafta	Sivil Toplum Kuruluşlarının Afetlerdeki Rolü	AFAD, Kızılay, AKUT gibi kurumların görevlerini karşılaştırma, uluslararası STK’ların afetlere müdahale süreçlerine ilişkin örnekler
AFAD Eğitimi	5. Hafta	Ders Boyutuna ilişkin görüşme, AFAD’a ilişkin ön algı tespiti	
	6. Hafta	AFAD Eğitimi	Deprem, yangın, sel gibi afet türlerinde nasıl hareket edilmesi gerektiği
			Acil durum çantasının hazırlanması ve içeriği
			Saha Tatbikatları
	7. Hafta	AFAD’a ilişkin son algı tespiti	Acil durum iletişim yöntemleri, Afet Anında İletişim ve İlk Yardım
			Temel ilk yardım teknikleri ve uygulamaları
AFAD Eğitimi	7. Hafta	AFAD’a ilişkin son algı tespiti	Öğrenci ve AFAD Toplum gönüllülük Katılımı sistemleri

Tablo 2’de gösterildiği gibi yedi haftalık Afet Eğitimi sürecinin dört haftası sınıf içi etkinliklere; beşinci haftası öğretmen adaylarıyla ders sürecine ilişkin görüşmelere ayrılmıştır. Aynı hafta öğretmen adaylarının AFAD’a yönelik ön algıları da değerlendirilmiştir. Altıncı hafta AFAD’a gezi düzenlenerek uygulamalı afet yönetimi eğitimi alınmıştır. Yedinci hafta öğretmen adaylarının AFAD’a ilişkin son algıları değerlendirilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Araştırma verileri toplanırken veri toplama araçları olarak nitel veri toplama tekniklerinden yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmeler, araştırma sorularına dayalı olarak önceden belirlenen soru setlerine sahip olmakla birlikte, katılımcıların düşüncelerini detaylandırmalarına ve derinlemesine açıklamalar yapmalarına imkân tanıyan esnek bir yapıya sahiptir (Patton, 2002). Bu yönüyle hem araştırmacının odak noktalarını korumasına olanak sağlamakta hem de katılımcıların kişisel deneyimlerini, algılarını ve duygularını ifade etmelerine zemin hazırlamaktadır.

Formun geliştirilme sürecinde, Afet Eğitimi Ders kazanımları dikkate alınarak öncelikle açık uçlu soru havuzu oluşturulmuş ardından bu sorular, sosyal bilgiler eğitimi alanında uzman üç akademisyenin görüşleri doğrultusunda içerik, anlaşılabilirlik ve kapsayıcılık açısından değerlendirilmiştir. Uzman görüşleri doğrultusunda yapılan düzenlemeler sonrasında, forma son şekli verilmiştir. Veri toplama sürecinde elde edilen yanıtlar Mayring’in (2011) belirttiği şekilde yazılı olarak alınmıştır.

Ön algı ve son algı görüşme formunda yer alan ortak sorular şunlardır:

- Afet denilince aklınıza neler ve nereler gelmektedir? Sıralayarak belirtiniz?
- AFAD denilince aklınıza neler gelmektedir? Belirtiniz.
- AFAD’da hangi konular üzerinde eğitim verildiğini düşünüyorsunuz? Belirtiniz.
- AFAD eğitimlerinin afet bilinci oluşturmaya katkısı olduğunu düşünüyor musunuz? Belirtiniz?

Verilerin Analizi

Bu çalışmada elde edilen veriler, betimsel analiz yöntemiyle çözümlenmiştir. Betimsel analiz, nitel verilerin belirli bir kuramsal çerçevede sistematik olarak özetlenmesini ve araştırma sorularına uygun biçimde sunulmasını sağlayan bir yaklaşımdır (Creswell, 2014). Çalışmada araştırmacılar, verileri önceden belirlenmiş temalar doğrultusunda analiz etmiş, aynı zamanda katılımcı ifadelerine doğrudan yer vererek nesnelliği artırmayı amaçlamıştır. Bunun için veri setindeki anlamlı ifadeler belirlenmiş ve ilgili temalar altında kodlanmıştır. Bu kodlar, ortak anlamlar taşıyan ifadelerle gruplandırılmış; ardından, bu gruplar temalar ve alt temalar altında sınıflandırılarak yapılandırılmıştır.

Kodlama sürecinde güvenilirliğin artırılması amacıyla iki alan uzmanının görüşüne başvurulmuş, kodlayıcılar arası uyum oranı hesaplanarak analiz süreci desteklenmiştir. Kodlama metodunda

katılımcıların araştırma sorularına verdikleri cevaplar temalara ve alt temalara ayrılarak ilk önce 182 kodda toplanmış, daha sonra birbirleriyle ilişkilendirilen bu kodların sayısı 117’ye indirilmiştir. Miles ve Huberman’ın (1994) güvenilirlik formülüne göre [Uzlaşma Yüzdesi = Görüş Birliği / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı) x 100] araştırma güvenilirliği % 95 olarak hesaplanmıştır. Yani araştırmacılar 117 kodun 111’inde hem fikir olmuşlardır. Fikir ayrılığı olan 5 kodda ise araştırmacılar görüş alışverişi yaparak fikir birliğine varmıştır.

Bulgular

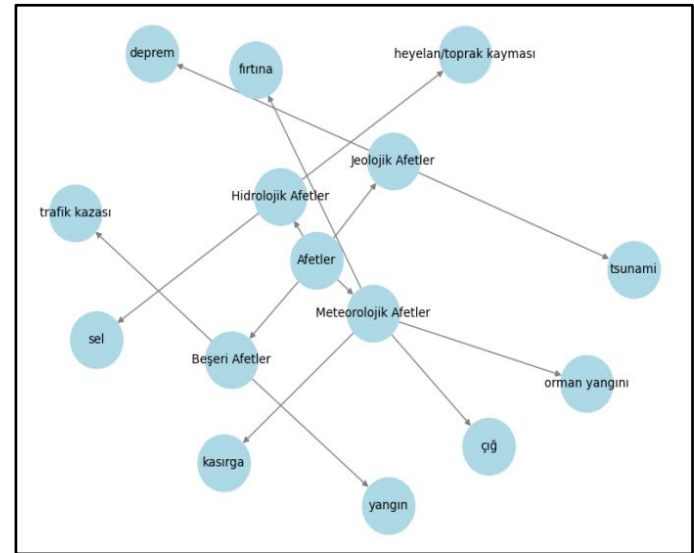
Çalışmada, araştırmacının alt probleminden hareketle elde edilen veriler analiz edilmiş; ortaya çıkan bulgular “Sınıf İçi Afet Eğitimi” ve “AFAD Eğitimi” temaları altında sınıflandırılmış, şekil ve tablolar aracılığıyla görsel olarak desteklenerek sunulmuştur. Tablolarda sunulan frekanslar, katılımcı görüşlerinin dağılımını betimlemek amacıyla kullanılmış olup bulguların yorumlanmasını destekleyici bir araç olarak ele alınmıştır.

Sınıf İçi Afet Eğitimi Temasına İlişkin Bulgular

Sınıf içi Afet Eğitimi teması kapsamında elde edilen veriler; afet türleri, dünyada ve Türkiye’de afet sıklıkları, afetlerin en çok görüldüğü bölgeler, afetlerin nedenleri olmak üzere dört kategori altında toplanmıştır.

Afet türlerine ilişkin verilerden elde edilen bulgular Şekil 1’de gösterilmiştir.

Şekil 1
Afet Türlerine İlişkin Bulgular.

Şekil 1’de, öğretmen adaylarının afet türlerine ilişkin verileri analiz edildiğinde; Jeolojik Afetler, Meteorolojik Afetler, Hidrolojik Afetler ve Beşeri Afetlere ilişkin bulgular tespit edilmiştir. Adayların depremi "jeolojik", seli "hidrolojik", fırtınayı ise "meteorolojik" olarak sınıflandırması, afetlerin kökenine dair akademik bir altyapıya sahip olduklarını göstermektedir. Öğretmen adaylarının "Beşerî Afetlere" trafik kazaları ve yangınları (insan kaynaklı olanlar) dahil etmesi, afeti sadece bir doğa olayı değil, insan etkisiyle oluşan bir kriz olarak da tanımladıklarını göstermektedir.

Öğretmen adaylarına göre dünyada ve Türkiye’de sıklıkla yaşanan afetlerin sıralanmasına yönelik bulgular Tablo 3’te ifade edilmiştir.

Tablo 3

Öğretmen Adaylarının Dünyada ve Türkiye’de Sıklıkla Yaşanan Afetlere İlişkin Görüşlerinin Sıralanması

Kapsam	Sıra No	Afet Türü	Katılımcılar	f
Dünya	Sıra 1	Deprem	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö11, Ö12, Ö13, Ö14, Ö15, Ö16, Ö17, Ö18	17
		Sel	Ö10	1
		Sel	Ö1, Ö3, Ö5, Ö6, Ö13, Ö14, Ö15, Ö16, Ö17, Ö18	10
	Sıra 2	Yangın/Orman yangını	Ö4, Ö8, Ö12	3
		Tsunami	Ö2, Ö11	2
		Heyelan/Toprak kayması	Ö7	1
		Kasırğa	Ö9	1
		Çığ	Ö10	1
		Sel	Ö2, Ö4, Ö9, Ö11, Ö12	5
	Sıra 3	Heyelan/Toprak kayması	Ö3, Ö5, Ö6, Ö13, Ö17	5
		Tsunami	Ö8, Ö15, Ö18	3
		Fırtına	Ö1, Ö14	2
		Erozyon	Ö7	1
		Deprem	Ö10	1
		Trafik Kazası	Ö16	1
Türkiye	Sıra 1	Deprem	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö8, Ö11, Ö12, Ö13, Ö14, Ö15, Ö16, Ö17	14
		Sel	Ö9, Ö10, Ö18	3
		Heyelan/Toprak kayması	Ö7	1
	Sıra 2	Sel	Ö1, Ö2, Ö3, Ö5, Ö6, Ö8, Ö11, Ö13, Ö14, Ö15, Ö16	11
		Deprem	Ö7, Ö9, Ö18	3
		Çığ	Ö4, Ö10	2
		Yangın/Orman yangını	Ö12, Ö17	2
		Heyelan/Toprak kayması	Ö3, Ö5, Ö11, Ö13, Ö18	5
		Yangın/Orman yangını	Ö1, Ö6, Ö8, Ö9, Ö14	5
	Sıra 3	Çığ	Ö2, Ö15, Ö16, Ö17	4
		Sel	Ö4, Ö12	2
		Deprem	Ö10	1
		Erozyon	Ö7	1

Tablo 3’te görüldüğü üzere öğretmen adaylarının hem küresel hem de ulusal ölçekte afet algıları ağırlıklı olarak deprem ve sel etrafında yoğunlaşmaktadır. Özellikle dünya bağlamında depremin ilk sırada yer alması, yaşantılarının afet algısını

şekillendirdiğini ortaya koymaktadır. Meteorolojik ve yavaş gelişen afetlerin daha alt sıralarda yer alması afet algılarının sınırlılığına bir işaret olarak değerlendirilebilir.

Öğretmen adaylarına göre dünyada ve Türkiye’de en çok yaşanan afetlerin yerlerine yönelik bulgular Tablo 4’te ifade edilmiştir.

Tablo 4

Öğretmen Adaylarına Göre Dünyada ve Türkiye’de En Çok Afet Yaşanan Yer/Yerler

Kapsam	Ülke/Bölge	Katılımcılar	f
Dünya	Japonya	Ö2, Ö6, Ö8, Ö12, Ö13, Ö17, Ö18	7
	Türkiye	Ö3, Ö5, Ö12, Ö16, Ö18	5
	Güneydoğu Asya Ülkeleri	Ö4, Ö7, Ö10, Ö11, Ö14	5
	ABD	Ö3, Ö9, Ö12, Ö18	4
	Pasifik Ateş Çemberi	Ö1, Ö4, Ö11	3
	Akdeniz Bölgesi	Ö1, Ö2, Ö4, Ö10, Ö9, Ö14, Ö15	7
	Doğu Anadolu Bölgesi	Ö3, Ö8, Ö10, Ö11, Ö12, Ö17, Ö18	7
Türkiye	Marmara Bölgesi	Ö6, Ö8, Ö10, Ö11, Ö12, Ö13, Ö16	7
	Karadeniz Bölgesi	Ö1, Ö3, Ö5, Ö18	4
	Güneydoğu Anadolu Bölgesi	Ö2, Ö8, Ö10, Ö18	4
	Ege Bölgesi	Ö7, Ö10, Ö15	3

Tablo 4’te görüldüğü üzere öğretmen adaylarının afetlerin yerlerinin dağılımına ilişkin algılarının, deprem kuşakları ve iklimsel risk alanlarıyla örtüştüğü görülmektedir. Japonya ve Pasifik Ateş Çemberi gibi bölgelerin öne çıkması, adayların afetleri küresel ölçekte değerlendirebildiklerini göstermektedir. Türkiye içinse birden fazla bölgenin eşit düzeyde riskli görülmesi, afetlerin bölgesel değil ülke genelinde algılandığını ortaya koymaktadır.

Öğretmen adaylarına göre dünyada ve Türkiye’de yaşanan afetlerin temel nedeni/nedenlerine yönelik bulgular Tablo 5’te ifade edilmiştir.

Tablo 5’te görüldüğü üzere öğretmen adaylarının afetleri yalnızca doğal süreçlerle değil, insan kaynaklı riskler üzerinden de değerlendirebildikleri ortaya çıkmaktadır. Özellikle ihmalkârlık ve plansız yerleşme vurgusu, afetlerin yönetilebilir ve önlenabilir boyutlarına dair farkındalığın geliştiğini göstermektedir. Bu durum, afet eğitiminin risk azaltma perspektifiyle örtüştüğünü kanıtlamaktadır.

Tablo 5

Öğretmen Adaylarına Göre Dünyada ve Türkiye’de Yaşanan Afetlerin Temel Nedeni/Nedenleri

Kapsam	Nedenler	Katılımcılar	f
Dünya	İhmal-kârlık/Önlem almama	Ö2, Ö8, Ö11, Ö13, Ö16, Ö17, Ö18	7
	Doğa olayları (iklim değişikliği, küresel ısınma)	Ö1, Ö4, Ö7, Ö10, Ö11, Ö12, Ö14	7
	Beşerî nedenler	Ö3, Ö7, Ö9, Ö10	4
	Tektonik hareketler (yer kabuğunun kırılması)	Ö1, Ö7, Ö13	3
	İnsanların bilinçsiz olması	Ö6, Ö18	2
	Bilgi sahibi olmama	Ö8	1
	Çevre kirliliği	Ö14	1
Türkiye	İhmal-kârlık/Tedbirsizlik (önlem alınmaması)	Ö1, Ö8, Ö11, Ö13, Ö16, Ö17	6
	Yerleşme sorunu (bilinçsizlik, bilinçsiz yerleşme)	Ö4, Ö6, Ö8, Ö10, Ö17, Ö18	6
	Tektonik hareketler/Ülkemizin genç oluşumlu olması	Ö1, Ö2, Ö7, Ö9, Ö15	5
	Doğa olayları (iklim değişikliği, küresel ısınma)	Ö4, Ö7, Ö9, Ö14	4
	Beşerî nedenler	Ö3, Ö7, Ö10, Ö12	4

AFAD Eğitimi Temasına İlişkin Bulgular

AFAD Eğitimi Öncesi ve AFAD Eğitimi Sonrası temaları altında elde edilen veriler; AFAD kavramı, AFAD eğitimi, Afet bilinci alt kategorileri altında toplanmıştır.

AFAD eğitimi öncesi ve sonrası AFAD kavramının öğretmen adaylarının zihinlerinde çağrıştırdığı anlamlar Tablo 6’da ifade edilmiştir.

Tablo 6’da görüldüğü üzere AFAD eğitimi sonrası öğretmen adaylarının AFAD’a ilişkin algılarının yardım odaklı dar bir çerçeveden, çok yönlü afet yönetimi anlayışına evrildiği görülmektedir. Bu dönüşüm, uygulamalı eğitimin kurumsal farkındalık üzerinde etkisi olduğunu ortaya koymaktadır.

AFAD eğitimi öncesi AFAD kavramının zihinlerinde çağrıştırdığı anlamlara ilişkin öğretmen adayların vermiş olduğu bazı doğrudan alıntı örnekleri şu şekildedir:

Ö4: “Afet ve acil durumlara müdahale” biçiminde yanıt vermiştir. Ö5: “AFAD denilince afetler karşısında ne yapılması gerektiği ve deprem, sel, çığ gibi afetler karşısında insanlara yardımcı olan kuruluşlar aklıma gelmektedir.” şeklinde görüş dile getirmiştir. Ö17 ise: “Bir afet veya acil durum olduğunda yardım etmek, gönüllüler ile kendini büyüten ve yardım üzerine kurulmuş olan bir kuruluş.” şeklinde cevap vermiştir.

Tablo 6

AFAD Eğitimi Öncesi ve Sonrası AFAD Kavramının Öğretmen Adaylarının Zihinlerinde Çağrıştırdığı Anlamlar

Eğitimler	Anlam	Katılımcılar	f
Öncesi	Afet/Doğal afetler	Ö1, Ö2, Ö3, Ö5, Ö6, Ö8, Ö9, Ö11, Ö14, Ö15, Ö17	11
	Arama kurtarma	Ö1, Ö3, Ö6, Ö8, Ö12, Ö13, Ö15, Ö16	8
	Yardım kuruluşu	Ö2, Ö5, Ö10, Ö12, Ö16, Ö17, Ö18	7
	Koordinasyon sağlayan ekip	Ö4, Ö18	3
	Gönüllülerden oluşan ekip	Ö5, Ö6	3
	Sivil toplum kuruluşu	Ö7, Ö17	2
	Afet (deprem) bilinci	Ö9, Ö15	2
	Acil durum yönetimi	Ö14	1
	Afet yönetimi (bilinci)	Ö1, Ö10, Ö12, Ö13, Ö14, Ö15, Ö16, Ö17, Ö18	9
	İlk yardım	Ö1, Ö3, Ö4, Ö5, Ö12, Ö15, Ö16	7
Sonrası	Doğal afetler	Ö3, Ö5, Ö7, Ö8, Ö9, Ö11	6
	Arama kurtarma	Ö1, Ö2, Ö6, Ö13	4
	Acil durum	Ö5, Ö6	2
	Koordinasyon sağlama	Ö12, Ö17	2
	Tahliye	Ö4	1

AFAD eğitimi sonrası AFAD kavramının zihinlerinde çağrıştırdığı anlamlara ilişkin öğretmen adayların vermiş olduğu bazı doğrudan alıntı örnekleri şu şekildedir:

Ö4: “Acil durumlarda çok hızlı bir şekilde koordine olan bir ekip geliyor aklıma. Bunu da 6 Şubat’ta yaşadığımız afetin örneğiyle gördük.” biçiminde yanıt vermiştir. Ö5: “AFAD acil durumlarda gönüllü olarak çalışan bir yardım kuruluşudur. Deprem, sel, taşkın, orman yangınları gibi daha çok çeşitlenebilir. AFAD denilince genel olarak afetlerde sahada aktif olarak çalışan gönüllü insanlar aklıma geliyor.” şeklinde görüş dile getirmiştir. Ö17 ise: “Afet ve bu afetlere yardım geliyor. Çok fonksiyonlu bir sivil toplum kuruluşu. Deprem faaliyetlerinde daha fazla ismini duyuyoruz ama diğer afetlerde de faaliyetlerde bulunur.” şeklinde cevap vermiştir.

AFAD eğitimi öncesi ve sonrası AFAD eğitiminde verilen konulara ilişkin öğretmen adaylarının görüşleri Tablo 7’de ifade edilmiştir.

Tablo 7

AFAD Eğitimi Öncesi ve Sonrası AFAD Eğitiminde Verilen Konulara İlişkin Öğretmen Adaylarının Görüşleri

Eğitim	Konular	Katılımcılar	f
Öncesi	Afet yönetimi (bilinci)	Ö1, Ö10, Ö12, Ö13, Ö14, Ö15, Ö16, Ö17, Ö18	9
	İlk yardım	Ö1, Ö3, Ö4, Ö5, Ö12, Ö15, Ö16	7
	Doğal afetler	Ö3, Ö5, Ö7, Ö8, Ö9, Ö11	6
	Arama kurtarma	Ö1, Ö2, Ö6, Ö13	4
	Acil durum	Ö5, Ö6	2
	Koordinasyon sağlama	Ö12, Ö17	2
	Tahliye	Ö4	1
Sonrası	Arama kurtarma	Ö1, Ö2, Ö3, Ö5, Ö11, Ö12, Ö13, Ö14, Ö16, Ö17, Ö18	11
	İlk yardım	Ö3, Ö5, Ö8, Ö11, Ö13, Ö15, Ö16, Ö17, Ö18	9
	Afet farkındalık eğitimi	Ö9, Ö10, Ö12, Ö14, Ö15, Ö17, Ö18	7
	Acil durum (müdahale)	Ö4, Ö7, Ö13, Ö16, Ö17	5
	Deprem eğitimi	Ö4, Ö6, Ö13, Ö15	4
	Sivil savunma	Ö1	1
	Yangın eğitimi	Ö5	1

Tablo 7’de görüldüğü üzere öğretmen adaylarının AFAD bünyesinde verilen eğitim konularına ilişkin algılarında eğitim sonrası belirgin bir dönüşüm olduğu görülmektedir. Eğitim öncesinde öğretmen adaylarının görüşlerinin ağırlıklı olarak afet yönetimi bilinci, ilk yardım ve doğal afetler gibi daha genel ve kuramsal başlıklar etrafında yoğunlaştığı, eğitim sonrasında ise arama kurtarma konusunun en yüksek frekansla ifade edildiği görülmektedir. Bu durum öğretmen adaylarının AFAD eğitimini daha çok uygulama temelli ve sahaya yönelik bir süreç olarak anlamlandırdıklarını ortaya koymaktadır.

AFAD eğitimi öncesi AFAD eğitiminde verilen konulara ilişkin öğretmen adayların vermiş olduğu bazı doğrudan alıntı örnekleri şu şekildedir:

Ö9: “Herhangi bir afette nasıl davranmamız ve ne yapmamız gerektiği.” şeklinde cevap vermiştir. Ö14: “Afet öncesi ve sonrası için bireylerde farkındalık oluşturmak için eğitimler verilmektedir.” yanıtını vermiştir. Ö18 ise: “AFAD insanları afetlere yönelik yapılması gerekenler hakkında bilinçlendirebilir. Afet sırasında ve sonrasında neler yapılması gerektiğini anlatır.” şeklinde görüş belirtmiştir.

AFAD eğitimi sonrası AFAD eğitiminde verilen konulara ilişkin öğretmen adaylarının vermiş olduğu bazı doğrudan alıntı örnekleri şu şekildedir:

Ö9: “Afet farkındalık eğitimi, afet bilinci eğitimi, afet öncesi ve afet anında ve afet sonrası yapılması gerekenler.” şeklinde cevap vermiştir. Ö14: “Arama kurtarma, AFAD tarihi, çalışmalar. Afet öncesi, sonrası ve anında yapılması gerekenler.” yanıtını vermiştir. Ö18 ise: “Afetlerde yönetim, ilk yardım, psiko-sosyal destek, arama kurtarma hizmetleri gibi eğitimler vermektedir.”

şeklinde görüş belirtmiştir.

Tablo 8

AFAD Eğitimi Öncesi ve Sonrası AFAD Eğitimlerinin Afet Bilincinin Oluşmasına Katkısına İlişkin Öğretmen Adaylarının Görüşleri

Eğitimin Katkısı	Öncesi	f	Sonrası	f
Afet bilinci gelişir	--	--	Ö1, Ö2, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö10, Ö12, Ö13, Ö14, Ö15, Ö17	12
Afad gönüllülüğünü artırır	Ö9, Ö11	2	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö10, Ö12, Ö13, Ö14, Ö15, Ö16, Ö17, Ö18	16
Derse katkı sağlar	--	--	Ö1, Ö2, Ö3, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10, Ö11, Ö12, Ö13, Ö14, Ö15, Ö16, Ö17	17

Tablo 8’de görüldüğü üzere öğretmen adaylarının AFAD eğitimi öncesi ve sonrası AFAD gönüllülük eğilimlerinde belirgin ve olumlu bir değişim olmuştur. Bu durum eğitimin bilişsel kazanımların ötesinde duyuşsal ve toplumsal sorumluluk boyutunda da etki sağlayabildiğini göstermektedir.

AFAD eğitimin sonrası Afet bilincinin geliştiğini belirten öğretmen adaylarının vermiş olduğu bazı doğrudan alıntı örnekleri şu şekildedir:

Ö2: “...eğitimler sayesinde insanlar afet anında neler yapmaları gerektiğini bilir.” şeklinde görüş belirtmiştir. Ö11: “Eğitimler sonrası daha bilinçli olduğumuzu düşünüyorum.” biçiminde görüş belirtmiştir. Ö15 ise: “Evet afet bilincim gelişti, çünkü verilen eğitimler buna yönelik.” yanıtını vermiştir.

AFAD eğitimleri sonrası AFAD gönüllüsü olmak isteyen öğretmen adaylarının vermiş olduğu bazı doğrudan alıntı örnekleri şu şekildedir:

AFAD gönüllüsü olan Ö9: “Evet AFAD gönüllüsüyüm ama sadece online eğitimleri tamamladım. Eğitimden sonra kalan tüm eğitimlerimi de en kısa sürede tamamlamaya karar verdim. Psikolojik olarak kendimi daha güçlendirmem gerektiğini düşünüyorum. Bu konularda hassas davranabilirim.” demiştir. AFAD gönüllüsü olmayan ama eğitim sonrası olmak isteyen öğretmen adaylarının vermiş olduğu bazı doğrudan alıntı örnekleri şu şekildedir: Ö1: “AFAD gönüllüsü değilim ancak olmak isterim. Çünkü yardıma ihtiyacı olan kişilere yardım etmek isterim.” şeklinde görüş belirtmiştir. Ö7 ise: “AFAD gönüllüsü değilim ama ileri tarihte olmak isterim. Çünkü bir can bir candır. İnsanlara yardım etmek ve insanları korumak isterim.” biçiminde görüş belirtmiştir. Ö18 ise: “Faydalı bir eğitim oldu. AFAD’ın faaliyetlerini anlama ve koordine etmesini daha iyi anladım. AFAD gönüllüsü olmam için çok faydalı bir eğitim oldu.” yanıtını vermiştir.

AFAD eğitiminin afet eğitimi dersine katkı sağladığını belirten öğretmen adaylarının vermiş olduğu bazı doğrudan alıntı

örnekleri şu şekildedir: Ö6: “Olumlu bir katkısı oldu. Afet dersinde öğrendiğimiz afetler karşısında nasıl davranmamız gerektiği ile bilgi aldık. Bu da derse katkı sağladı.” görüşünü dile getirmiştir. Ö16 ise: “Konuştuğumuz STK’ların perde arkasını gördük. Bu açıdan verimli geçti.” şeklinde cevap vermiştir.

Tartışma ve Sonuç

Bu araştırmada, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının afet eğitimi dersinde edindikleri bilgi ve farkındalıkları incelenmiştir. Kişisel veriler öğretmen adaylarının önemli bir kısmının herhangi bir sivil toplum kuruluşuna üye olmadığını, yalnızca az sayıda adayın Kızılay gibi afetlerle ilgili kurumlara üye olduklarını ortaya koymuştur. Katılımcıların yaklaşık yarısının geçmişte bir deprem deneyimi yaşadığı görülmektedir. Bu durum, öğretmen adaylarının afetlere karşı gerek bilgi gerek bilinç düzeylerini arttıracak eğitimler alma gerekliliğini yansıtırıcı niteliktedir. Bu bağlamda öğretmen adaylarının kişisel deneyimleri afet eğitimiyle birleştğinde daha etkin bir öğrenme ve farkındalık ortaya çıkarılabilecektir. Karancı vd. (2005) kişisel afet deneyimlerinin, bireylerde afetlere karşı daha duyarlı bir tutum geliştirdiğini tespit etmişlerdir. Bulu ve Avcı (2023), afet deneyimi olan öğretmen adaylarının risk algılarının daha gerçekçi olduğunu ve bu adayların afet eğitimine daha yüksek motivasyonla yaklaştıklarını saptamışlardır. Ancak kişisel verilerdeki düşük Sivil Toplum Kuruluşu üyelik oranı, duyarlılığın her zaman eyleme dönüşmediğini göstermektedir. Bu durum, bireylerin afeti bir risk olarak gördüğünü fakat hazırlık aşamasında profesyonel/kurumsal bir bağ kurmakta yetersiz kaldıklarını ortaya koyan Doğru ve Orzan’ın (2025) bulgularıyla örtüşmektedir.

Araştırmadan elde edilen bulgular değerlendirildiğinde öğretmen adaylarının afet türlerine ilişkin temel bilgi sahibi oldukları görülmektedir. Öğretmen adaylarının afetlere dair algıları büyük oranda doğal afetler (jeolojik, meteorolojik ve hidrolojik afetler) etrafında şekillenmiştir. Trafik kazası ve yangın gibi unsurların afet şemsiyesi altında toplanması, öğretmen adaylarının toplumsal güvenliği tehdit eden her türlü olayı afet çerçevesine aldıklarını ortaya koymaktadır. Bununla birlikte bazı bağlantıların (örneğin orman yangınlarının sadece meteorolojik olarak ifade edilmesi) beşerî yönünün daha sınırlı algılandığını göstermektedir.

Öğretmen adaylarının dünyada sıklıkla yaşanan afetlere ilişkin görüşleri değerlendirildiğinde; dünyada birinci sırayı deprem alırken, ikinci sırayı sel almaktadır. Türkiye’ye ilişkin görüşlerinde ise birinci sırada deprem, ikinci sırada sel, üçüncü sırada ise heyelan/toprak kayması yer almıştır. Çıkan sonuçlar, depremin hem Türkiye’de hem de dünyada en sık karşılaşılan afet türü olarak algılandığını göstermektedir. Bu durum, öğretmen adaylarının Türkiye’nin aktif fay hatları üzerinde yer alması ve deprem kuşağında bulunmasıyla ilgili jeolojik ve coğrafi bilgileri kullandıklarını göstermektedir (Özey ve Ünlü, 2022). Ataman Bor (2023) çalışmasında, ülkemizde sıklıkla yaşanmasından dolayı öğrencilerin depremi en yüksek oranlarda görülen afet olarak belirttiğini ifade etmiştir. Sel felaketleri ise Türkiye’de özellikle Akdeniz ve Ege Bölgelerinde görülen yoğun yağış rejimi, eğimli

arazi yapısı ve yetersiz altyapı koşulları sonucunda sıkça yaşanmaktadır (Ceylan, 2024). Gerek sel gerekse depremin neden olduğu yüksek can ve mal kayıpları, bu afetlerin ilk sıralarda yer almasına etki eden faktörler arasında değerlendirilebilir. Türkiye Ulusal Afet Arşivi verilerine göre, son yıllarda depremler afetler arasında en fazla can kaybına neden olurken, sellerde yerleşim nedeniyle artan maruziyet önemli can ve mal kayıplarına yol açmaktadır (AFAD, 2022; Kadioğlu, 2008). Öte yandan heyelan, çığ ve orman yangınları, daha çok bölgesel coğrafi koşullara bağlı olarak ortaya çıkan ve etkisi sınırlı kalan afet türleri oldukları için sıralamada daha geri planda ifade edilmişlerdir. Bu durum, öğretmen adaylarının afetlerin önem derecesini görülme sıklığıyla değil, daha çok beşerî etki düzeyi (can kaybı, ekonomik zarar vb.) üzerinden algıladıklarını göstermektedir (Karancı vd., 2005).

Araştırmadan elde edilen bulgular, öğretmen adaylarının afetlerin dünya ve Türkiye genelindeki mekânsal dağılımına dair temel bir farkındalığa sahip olduklarını göstermektedir. Adayların, dünyada en çok afet yaşanan yerler olarak Japonya, Türkiye, Güneydoğu Asya ülkeleri, ABD ve Pasifik Ateş Çemberi gibi yüksek riskli bölgeleri sıralamaları, küresel ölçekte afetlerin görüldüğü alanlara ilişkin genel bir coğrafi bilgiye sahip olduklarını ortaya koymaktadır. Türkiye’de en çok afet yaşanan yerler olarak; Akdeniz, Doğu Anadolu, Marmara ve Karadeniz Bölgelerinin öne çıkması, adayların ülke içindeki farklı bölgelerin afet risk profillerine dair temel bilgi sahibi olduklarını göstermektedir. Karademir (2014) öğretmen adaylarının kendi yaşadıkları coğrafyaya dair risk algılarının, gelecekteki öğrencilerine aktaracakları güvenlik kültürünün temelini oluşturduğunu belirtmektedir.

Öğretmen adaylarının afetlerin nedenlerine dair görüşleri analiz edildiğinde, hem doğal hem de beşerî faktörlerin ön plana çıktığı görülmektedir. Dünya genelinde yaşanan afetlerin nedenleri arasında ilk sırada ihmalkârlık ve önlem almama, ardından doğa olayları (örneğin iklim değişikliği ve küresel ısınma), beşerî nedenler, tektonik hareketler, bilinçsizlik, bilgisizlik ve çevre kirliliği yer almaktadır. Türkiye bağlamında ise benzer şekilde ihmalkârlık, bilinçsiz yerleşim, jeolojik özellikler, doğa olayları ve beşerî etkenler öne çıkmaktadır. Öğretmen adaylarının hem dünya hem de Türkiye genelinde afetlerin birincil nedeni olarak "ihmalkârlık ve önlem almama" durumunu belirtmeleri, afeti bir doğa olayı olarak değil, beşerî bir sorun olarak tanımladıklarını göstermektedir. Bu yaklaşım, Wisner vd. (2004) “Afet yoktur, sadece afet yönetimi eksikliği vardır” görüşünü doğrulamaktadır.

AFAD eğitimi öncesi ve sonrası AFAD kavramının öğretmen adaylarının zihinlerinde çağrıştırdığı anlamlar karşılaştırıldığında, AFAD eğitimi sonrasında verilen cevapların AFAD eğitimi öncesi verilen cevaplara kıyasla daha kapsamlı ve daha anlamlı oldukları görülmektedir. AFAD eğitimi sonrası AFAD eğitiminde verilen konulara ilişkin öğretmen adayları, ne tür eğitimlerin verildiğini bizzat gördükten sonra daha ayrıntılı cevaplar verdikleri tespit edilmiştir. Sosyal bilgiler öğretmen adayları AFAD eğitiminin afet bilinci oluşturmaya katkısı olduğunu düşünmektedir. AFAD eğitimi öncesi ve sonrası AFAD gönüllüğüne ilişkin öğretmen

adaylarının görüşleri karşılaştırıldığında ise AFAD eğitimi sonrasında tamamının AFAD gönüllüsü olmaya istekli oldukları tespit edilmiştir. Ataman Bor (2023) afet kapsamında verilen eğitimlerin afet bilincini ve afet ile ilgili kuruluşlara üye olma sayısını arttırdığını belirtmektedir.

Öğretmen adaylarının AFAD eğitimiyle doğrudan etkileşimleri, afet dersiyile kurdukları bağı güçlendirmiş ve afet farkındalıklarını artırmıştır. Kolb'un (1984) deneyimsel öğrenme kuramı, bu tür deneyimlerin soyut bilgilerin pratik deneyime dönüşmesine katkı sunduğunu belirtmektedir. Katılımcıların neredeyse tamamı AFAD eğitiminin afet bilincini geliştirdiğini ve afet gönüllüsü olma isteklerini pekiştirdiğini belirtmişlerdir. Nalkıran ve Karamustafaoğlu (2020), okul dışı öğrenme ortamlarında yapılan afet eğitimlerinin (AFAD gezisinin) öğrencilerde olumlu etkiler bıraktığını tespit etmişlerdir. Bununla birlikte Boğazpınar Gün (2017) ile Akdağ'ın (2019) araştırmalarında, AFAD eğitim programlarının içerik ve uygulama açısından belirli sorunlar ve eksiklikler taşıdığı ifade edilmiştir. Akdağ (2019), AFAD eğitimine katılan bireylerde yeterli farkındalık gelişmediği, afet bilgisi ve hazırlık süreçlerinin gereksiz görüldüğünü tespit etmiştir. Çıkan sonuç, AFAD eğitimlerinin katılımcı niteliğine, sunum biçimine ve uygulama stratejilerine göre farklı algılanabildiğini göstermektedir. AFAD eğitimlerinin öğretmen adayları gibi toplumsal etkisi yüksek bireylerin, deneyim temelli afet eğitimi modellerine dâhil edilmesinin yalnızca bir gereklilik değil, aynı zamanda afet bilinci ve gönüllülük duygusunun yaygınlaştırılmasında etkili bir strateji olabileceğini ortaya koymaktadır.

Araştırmanın genel bulguları değerlendirildiğinde, öğretmen adaylarının afetlere ilişkin bilgilerinin ve farkındalıklarının olduğu, özellikle deneyim temelli öğrenme yoluyla bunun arttırılabildiği ortaya çıkmaktadır. Uygulama temelli afet eğitiminin, öğretmen yetiştiren kurumlarda dikkate alınması değerlendirilmesi gereken bir konudur.

Öneriler

Araştırmadan elde edilen bulgulardan hareketle aşağıdaki önerilerde bulunulmuştur:

Eğitim Programlarına Yönelik Öneriler;

- Afet eğitimi ders içerikleri öğretmen yetiştirme programlarında sadece teorik bilgilerle sınırlı kalmamalı; AFAD eğitimi sonrası elde edilen kazanımlar dikkate alınarak, deneyim temelli öğrenme modelleri öğretim programlarında daha fazla yer bulmalıdır.

- AFAD, AKUT gibi kurumlarla iş birliği içinde uygulamalı saha çalışmaları programlarla bütünleştirilmelidir.

Araştırmacılara Yönelik Öneriler;

- Gelecek araştırmalarda, öğretmen adaylarının lisans döneminde aldıkları bu eğitimlerin, meslek hayatına atıldıklarında öğrencilerine ve okul kültürüne nasıl yansıdığını inceleyen boylamsal çalışmalar yapılmalıdır.

- Adayların afet farkındalıklarının yüksek olmasına rağmen STK üyeliklerinin neden düşük kaldığına dair nitel çalışmalar

planlanmalıdır.

- Teorik ağırlıklı eğitimler ile uygulama temelli (AFAD gezisi, simülasyon merkezi ziyareti vb.) eğitimlerin kalıcılık ve davranış değişikliği üzerindeki etkilerini karşılaştıran deneysel çalışmaların sayısı artırılmalıdır.

Uygulayıcılar ve Kurumlar (AFAD, MEB, STK) İçin Öneriler;

- AFAD ve benzeri kurumların öğretmen adaylarına yönelik eğitimleri kurumsal işbirlikleri ile arttırılmalıdır.

- Eğitimler, öğretmen adaylarının görev yapacakları muhtemel bölgelerin afet risklerini (Karadeniz için heyelan, Marmara için deprem v.b.) içeren özelleşmiş içeriklerle desteklenmelidir.

Etik Komite Onayı: Bu çalışma için etik komite onayı Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulundan (Tarih: 19.03.2025 Sayı: 349715, Karar: 2025/95) alınmıştır.

Katılımcı Onamı: Katılımcılardan onam alınmıştır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları: Fikir- S.Y., H.Y.; Tasarım- S.Y., M.O., H.Y.; Denetleme- M.O., F.G.; Kaynaklar- M.O., H.Y.; Veri Toplanması ve/veya İşlemesi- H.Y., F.G.; Analiz ve/veya Yorum- S.Y., M.O., H.Y., F.G.; Literatür Taraması- S.Y., F.G.; Yazıyı Yazan- S.Y., M.O., F.G.; Eleştirel İnceleme- S.Y., M.O., H.Y., F.G.

Çıkar Çatışması: Yazarlar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Finansal Destek: Yazarlar, bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Yapay Zekâ Kullanımı: Yazarlar, bu çalışmada yapay zekâ destekli herhangi bir uygulama kullanılmadığını beyan etmiştir.

Ethics Committee Approval: Ethics Committee Approval was obtained from the Afyon Kocatepe University Social and Human Sciences Scientific Research and Publication Ethics Board (Date: 19.03.2025, Number: 349715 Decision: 2025/95).

Informed Consent: Consent was obtained from the participants.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Author Contributions: Concept - S.Y., H.Y.; Design- S.Y., M.O., H.Y.; Supervision- M.O., F.G.; Resources- M.O., H.Y.; Data Collection and/or Processing- H.Y., F.G.; Analysis and/or Interpretation- S.Y., M.O., H.Y., F.G.; Literature Search- S.Y., F.G.; Writing Manuscript- S.Y., M.O., F.G.; Critical Review- S.Y., M.O., H.Y., F.G.

Conflict of Interest: The authors have no conflicts of interest to declare.

Financial Disclosure: The authors declared that this study has received no financial support.

Use of Artificial Intelligence: The authors state that no artificial intelligence-powered applications were used in this study.

Kaynaklar

- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. (2022). *Türkiye afet risk azaltma planı (TARAP) 2022-2030*. T.C. İçişleri Bakanlığı. <https://www.afad.gov.tr/turkiye-afet-risk-azaltma-planı-tarap>
- Akdağ, G. (2019). *AFAD'ın "Afete hazır Türkiye-birey ve aileler için afet bilinci eğitimi"nin eğitim programları ve materyali yönünden değerlendirilmesi*, (Tez No. 598876), [Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü]. YÖK Ulusal Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Ataman Bor, N. (2023). Üniversite öğrencilerinde afet farkındalık eğitimi etkinliğinin değerlendirilmesi, *Afet ve Risk Dergisi*, 6(1), 165-175. <https://doi.org/10.35341/afet.1173110>

- Boğazpınar Gün, S. (2017). *AFAD'ın eğitici eğitimi programlarının değerlendirilmesi "birey ve aile için afet bilinci eğitmen eğitimi" örneği*, (Tez No. 480288), [Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü]. YÖK Ulusal Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Bulu, D., & Avcı, G. (2023). Determination of disaster awareness perception levels among class teachers. *Future Visions Journal*, 7(1), 15-29.
- Ceylan, S. (2024). Türkiye'de doğal afetler. H. Yazıcı ve N. Koca (Ed.), *Türkiye coğrafyası ve jeopolitiği içinde* (s. 125-161) Pegem Akademi.
- Creswell, J. W. (2014). *Research design: Qualitative, quantitative and mixed methods approaches* (4th ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Doğru, S., & Orzan, M. (2025). Öğretmen adaylarının sürdürülebilir kalkınma ve iklim değişikliği farkındalıklarının incelenmesi. *Afet ve Risk Dergisi*, 8(1), 182-195.
- Inal, E. & Dogan, N. (2018). Improvement of general disaster preparedness belief scale based on health belief model. *Prehospital and Disaster Medicine*, 33(6), 627-636. <https://doi.org/10.1017/S1049023X18001012>
- Japan International Cooperation Agency (JICA). (2025, February 20). <https://www.jica.go.jp/turkish/overseas/turkey/index.html>
- Johnson, A. P. (2015). *Eylem araştırması el kitabı* (Çev. Uzun, Y. ve Anay, M. Ö.) (2. Baskı), Anı.
- Kadioğlu, M. (2008). Modern, bütünlükli afet yönetimin temel ilkeleri. M. Kadioğlu ve E. Özdamar (Ed.), *Afet zararlarını azaltmanın temel ilkeleri içinde* (ss. 1-34), JICA Türkiye Ofisi Yayınları No: 2, Ankara.
- Kahraman, S., Polat, E., & Korkmazıyrek, B. (2021). Afet yönetim döngüsündeki ana terimler. *Avrasya Terim Dergisi*, 9(3), 7-14. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1847608>
- Karademir, N. (2014). Coğrafya öğretmen adaylarının alan bilgisi yeterlikleri. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 18(29), 79-96. <https://doi.org/10.17295/ataunidcd.31308>
- Karancı, N., Akşit, B. & Dirik, G., (2005). Impact of a community disaster awareness training program in Turkey: Does it influence hazard-related cognitions and preparedness behaviors. *Social Behavior and Personality*, 33(3), 243-258.
- Kaya, E. (2020). *Medikal kurtarma ekibi üyelerinin acil durum/afetlere yönelik bireysel hazırlıkları ve afet sonrası iş sürekliliği değerlendirmesi: İstanbul Ulusal Medikal Kurtarma Ekibi örneği*, (tez No: 639987), [Yüksek Lisans tezi, Bezm-i Alem Vakıf Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü]. YÖK Ulusal Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Kolb, D. A. (1984). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall. https://www.researchgate.net/publication/235701029_Experiential_Learning_Experience_As_The_Source_Of_Learning_And_Development
- Mağden, Ç., Ademhan, Ç., Şavur, E., Yeniokatan, İ., Kılıç, M., Gözden, M., Çavuşçulu, M., Akman, P., Thomas A., S., & Yüksel, S. (2008). *Afetlerde psikosozal destek uygulama rehberi*. Türk Kızılayı, Ankara.
- Marangoz, M., & İzci, Ç. (2023). Doğal afetlerin ekonomik, sosyal ve çevresel etkilerinin 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş merkezli depremler bağlamında girişimciler açısından değerlendirilmesi. *Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 24(52), 1-30. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/3091756>
- Mayring, P. (2011). *Nitel sosyal araştırmalara giriş*. BilgeSu.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. Thousand Oaks, CA: Sage. <https://vivauniversity.files.wordpress.com/2013/11/milesandhuberman1994.pdf>
- Nalkıran, T., & Karamustafaoğlu, O. (2020). Doğal afetler konusunun okul dışı öğrenme ortamında öğretimi: Afad gezisi. *Öğretim Teknolojileri ve Öğretmen Eğitimi Dergisi (JITTE)*, 9(2), 91-113. <https://www.acarindex.com/pdfs/1106953>
- Oral, V., & Cengiz, E. (2021). Afet hazırlık davranışlarına etki eden faktörlerin incelenmesi: Bir yapısal eşitlik modellemesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 12(3), 1252-1269. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1848185>
- Özey, R. (2016). Bölgesel coğrafya serüveninde yanlışlar. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 34, 98-106. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/227360>
- Özey, R., & Ünlü M. (2022). *Afetler coğrafyası*. Aktif.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research and evaluation methods* (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Rañeses, M. K., Chang-Richards, A., Richards, J., & Bubbs, J. (2018). Measuring the level of disaster preparedness in Auckland. *Procedia Engineering*, 212, 419-426. <https://dx.doi.org/10.1016/j.proeng.2018.01.054>
- Sarıtaş, E., & Çelik, K. (2013). İlkokul öğrencilerinin sınıf kavramına ilişkin metaforik algıları. *Journal of Human Sciences*, 10(1), 1185-1201. https://arastirmax.com/tr/system/files/dergiler/161047/makaleler/10/1/arastrmx_161047_10_pp_1185-1201.pdf
- Stake, R. E. (1995). *The art of case study research*. Sage.
- Taymaz, M. (2001). Doğal afet zararlarını azaltma çalışmaları. *Afet Dergisi (Eğitim-Haber-Bilim Dergisi)*, 1(2), 4-5.
- Wisner, B., Blaikie, P., Cannon, T., & Davis, I. (2004). *At risk: Natural hazards, people's vulnerability and disasters* (2nd ed.). Routledge. https://www.preventionweb.net/files/670_72351.pdf
- Yavuz, Ö. (2014). *Afetler sonrası yapılan sosyal yardımlar ve hizmetler*. İdeal Kültür.
- Yıldırım, A. (2023). Afetlerde dijital iletişim ve acil çağrı uygulamalarının kullanılabilirliği üzerine bir inceleme: AFAD acil çağrı. *TRT Akademi*, 8(18), 552-573. <https://doi.org/10.37679/trta.1273910>
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin.
- Yin, R. K. (2018). *Case study research and applications: Design and methods* (6th ed.). Sage.